

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
242 "Туризм"
другого (магістерського) рівня

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021

УДК 351:338.48(07.034)

Д36

Укладачі: О. О. Ахмедова
О. А. Сущенко

Затверджено на засіданні кафедри туризму.
Протокол № 9 від 24.12.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Державне управління туристичною діяльністю [Електронний Д36 ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 242 "Туризм" другого (магістерського) рівня / уклад. О. О. Ахмедова, О. А. Сущенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 40 с.

Подано методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи з навчальної дисципліни. Наведено рекомендації до самостійної роботи, порядок підготовки та проведення семінарських і практичних занять, що визначається методичними рекомендаціями та планами занять.

Рекомендовано для студентів спеціальності 242 "Туризм".

УДК 351:338.48(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Туризм є справжнім феноменом сучасності, який свідчить про розвиток людської цивілізації. Це соціально-економічне явище, що поєднує комерційну діяльність, оскільки дозволяє отримувати значні доходи, та задовольняє духовні і культурні потреби людини, оскільки демонструє інший бік країни або певної території, розкриває її історико-культурну сутність і неповторність.

Стрімкий розвиток туризму у світі обґрунтований значним соціально-економічним впливом галузі, який за умови ефективної державної політики набуває позитивних ознак. Державне управління туризмом зумовлено роллю, яку відіграє туристична галузь у соціально-економічному розвитку країни. Разом із тим не варто переоцінювати значення туризму для соціально-економічного розвитку території, адже туристична галузь значною мірою належить до сфери послуг, надмірна залежність від якої є загрозою національній безпеці, оскільки в її основі практично завжди лежать вторинні потреби, які у кризових ситуаціях втрачають своє значення і на перше місце виходять первинні потреби, які продукуються матеріальним виробництвом. Тому в процесі державного управління туристичною галуззю важливо чітко визначити місце туризму в галузевій структурі національної чи регіональної економік, щоб усунути надмірну залежність від галузі, яка характеризується високим ступенем мінливості внаслідок впливу екзогенних факторів.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування системи теоретичних знань та прикладних умінь і навичок щодо методологічного апарату державного управління туристичною діяльністю для вирішення конкретних економічних завдань, що виникають у сфері туристичної індустрії.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

засвоєння знань щодо ролі держави у розвитку туристичної галузі країни та окремих її регіонів;

оволодіння навичками щодо здійснення нормативно-правового, фінансово-економічного, інформаційного та інших видів забезпечення, що реалізується в певних стратегіях розвитку туризму, для формування та просування вітчизняного туристичного продукту.

"Державне управління туристичною діяльністю" – навчальна дисципліна, що вивчає інструментарій розроблення, ухвалення та реалізації

державно-управлінських рішень у галузі туризму з урахуванням інтеграційних і глобалізаційних процесів.

Об'єктом навчальної дисципліни є система державного управління та регулювання туристичною діяльністю.

Предметом навчальної дисципліни є механізм управління туристичною галуззю та його складники.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Також велике значення в процесі вивчення і закріплення знань має самостійна робота студентів.

Після вивчення навчальної дисципліни "Державне управління туристичною діяльністю" студенти набудуть професійні компетентності та отримають результати навчання, які наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Компетентності та результати навчання за навчальною дисципліною

Компетентності	Результати навчання
1	2
Приймати оптимальні державно-управлінські рішення в мінливих умовах	Визначати оптимальні управлінські рішення в умовах мінливості
	Визначати ефективність та результативність державно-управлінських рішень
	Розробляти програми розвитку туризму
	Визначати принципи програмування та планування соціально-економічного розвитку
	Прогнозувати тенденції розвитку туристичної індустрії з урахуванням державного впливу
Розробляти ефективні державно-управлінські рішення з використанням сучасних інформаційних технологій	Визначати методи та засоби реалізації державно-управлінських рішень
	Застосовувати інформаційно-комунікаційні технології під час ухвалення рішень
	Здійснювати обґрунтований вибір приватного партнера у ході проєктування державно-приватного партнерства
	Застосовувати методи експертних оцінювань для визначення ступеня ризику державно-приватного партнерства (ДПП)
	Визначати оптимальні моделі державного управління туристичною галуззю

1	2
Здійснювати обґрунтування ухвалення державно-управлінських рішень та їх реалізацію	Здійснювати реєстрацію туристичного підприємств
	Визначати особливості ліцензування туристичних операторів
	Визначати порядок стандартизації туристичних послуг
	Здійснювати оцінювання ефекту від інтеграції туристичних підприємств
	Здійснювати обґрунтований вибір методів та моделей державно-управлінських процесів
	Формувати напрями вдосконалення управління туристичною діяльністю

1. Перелік тем практичних занять

Під практичним заняттям мається на увазі форма навчального заняття, спрямована на поглиблення науково-теоретичних знань і оволодіння певними методами самостійної роботи, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань.

Практичні заняття складаються з перевірки знань, умінь і навичок студентів, постановки загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, вирішення практичних і ситуаційних завдань із обговоренням, виконання контрольних робіт, їхньої перевірки та оцінювання (табл. 2).

Таблиця 2

Теми практичних занять

Назва теми	Перелік практичної роботи (опрацьованих питань)	Література
1	2	3
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади державного управління туристичною діяльністю в Україні		
<i>Тема 1. Сутність і принципи державного управління в Україні</i>	1.1. Сутність поняття "держава", її ознаки, функції, органи. Сутність державного управління, державного регулювання та державного контролю; основні цілі та завдання державного управління.	Основна: [3; 10]. Додаткова: [13; 14]

1	2	3
	<p>1.2. Мета, функції та принципи державного управління. Форми і методи державного управління. Державне управління як вид соціального управління.</p> <p>1.3. Практичне завдання: дискусія за темою "Поясніть дихотомію "над розвинута держава – слабка влада (under power)" "слаборозвинута держава – надсильна влада (over power)"</p>	
<p><i>Тема 2. Державна туристична політика України</i></p>	<p>2.1. Зміст державної туристичної політики України.</p> <p>2.2. Аналіз органів державного управління у сфері туризму та їхні функції</p>	<p>Основна: [3; 10]. Додаткова: [11; 12]</p>
<p><i>Тема 3. Механізм державного управління туристичною діяльністю</i></p>	<p>3.1. Сукупність методів, засобів та інструментів впливу держави на туристичну діяльність</p>	<p>Основна: [3 – 6]. Додаткова: [11; 14]</p>
<p><i>Тема 4. Державні і регіональні програми розвитку туризму</i></p>	<p>4.1. Стратегічні програми розвитку туризму регіонів.</p> <p>4.2. Практичне завдання "Розроблення регіональної програми розвитку туризму"</p>	<p>Основна: [3 – 6]. Додаткова: [6; 14; 15]</p>
<p><i>Тема 5. Державна підтримка розвитку внутрішнього і в'їзного туризму в Україні</i></p>	<p>5.1. Становлення та розвиток міжнародного та внутрішнього туризму.</p> <p>5.2. Державна політика щодо розвитку в'їзного та внутрішнього туризму</p>	<p>Основна: [2; 5]. Додаткова: [6; 7; 12; 13]</p>
<p>Змістовий модуль 2. Нормативно-правове забезпечення управління туристичною діяльністю</p>		
<p><i>Тема 6. Правові основи створення та припинення діяльності туристичних підприємств</i></p>	<p>6.1. Аналіз реальних практичних ситуацій щодо законодавчих засад туристичної діяльності</p>	<p>Основна: [1; 5]. Додаткова: [17; 20]</p>
<p><i>Тема 7. Правові засади ліцензування, стандартизації та сертифікації туристичної діяльності</i></p>	<p>7.1. Ліцензійні умови провадження туроператорської та турагентської діяльності.</p> <p>7.2. Аналіз практичної ситуації щодо ліцензування туристичної діяльності</p>	<p>Основна: [1; 4]. Додаткова: [11; 13 – 15; 17]</p>

1	2	3
Тема 8. Організаційно-правові передумови інтеграційних процесів у туризмі	8.1. Інтеграційні процеси в індустрії туризму. 8.2. Організаційні форми інтеграції в туризмі	Основна: [2; 5]. Додаткова: [16; 17; 19; 20]
Тема 9. Державно-приватне партнерство в туризмі	9.1. Ресурсно-туристський потенціал території України для розвитку державно-приватного партнерства	Основна: [2; 3]. Додаткова: [11; 13 – 15; 17]
Тема 10. Зарубіжний досвід правового забезпечення державного управління туристичною діяльністю	10.1. Дослідження моделей державного управління туристичною діяльністю у світі	Основна: [3; 9]. Додаткова: [11; 13 – 15]

2. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади державного управління туристичною діяльністю в Україні

Тема 1. Сутність та принципи державного управління в Україні

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на загальні питання, що стосуються: основних ознак держави та форм держави; видів державного устрою; державного ладу і державної влади. Слід розкрити сутність державного управління та його основні функції.

Практичне завдання 1.1. Сутність поняття "держава", її ознаки, функції, органи. Сутність державного управління, державного регулювання та державного контролю; основні цілі та завдання державного управління

Необхідно проаналізувати сутність поняття "держава", основні ознаки держави, форми держави (форма державного правління, форма державного устрою, форма державного режиму). Необхідно надати характеристику видів державного устрою, державного ладу та державної влади,

функцій держави, форм і методів реалізації функції держави, органів держави, загальних та специфічних ознак органів держави. Охарактеризуйте категорії "державне управління", "державне регулювання", "державний контроль". Розгляньте державне управління як вид соціального управління.

Розглянувши характерні особливості держави, необхідно зробити висновки щодо основних рис управлінської діяльності, контролю як функції державного управління, головні принципи контролю.

Методичні рекомендації до практичного завдання

У процесі підготовки до практичного заняття студенти розглядають процес розвитку управлінської думки, приділяючи головну увагу науковим школам: наукового управління; класичній (адміністративній); людських відносин; соціальних систем; емпіричній; екзистенціальній теорії управління; соціології управління.

Проаналізувавши інноваційний підхід соціології управління у процесі розвитку управлінської думки як цивілізаційного винаходу, як явища культури, як широко використовуваного на практиці способу раціональної регуляції людської діяльності, що спрямована на перетворення об'єктів будь-якої природи, а також на створення засобів впливу на них, виявити необхідність використання даного підходу в туристичній галузі країни.

Практичне завдання 1.2. Мета, функції та принципи державного управління. Форми і методи державного управління. Державне управління як вид соціального управління

У рамках практичного завдання охарактеризуйте основні цілі та завдання державного управління, надайте характеристику функцій і принципів державного управління, форм державного управління. Проаналізуйте основні форми державного управління, методи державного управління, їхню класифікацію.

Розгляньте питання переконання та примусу в державному управлінні, методи прямого та непрямого управління, адміністративні й економічні методи, регулювання, загального керівництва та безпосереднього управління.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Управління – це цілеспрямована взаємодія суб'єкта й об'єкта, яка здійснюється у формі прийняття та реалізації рішень і виконання основних функцій та супроводжується домінуванням відносин підпорядкування, що характеризуються залежністю об'єкта від суб'єкта, високим рівнем централізації, відповідальністю суб'єкта за стан системи.

Управлінській діяльності притаманні:

наявність суб'єкта і об'єкта, відносин між ними;

виконання основних функцій (планування, організації, мотивації, контролю), через які здійснюються конкретні функції – головні та допоміжні;

здійснення процесу прийняття й реалізації управлінських рішень;

встановлення, підтримка та розвиток необхідних внутрішніх і зовнішніх зв'язків;

застосування й удосконалення певних технологій виконання процесів і методів впливу на керований об'єкт;

формування певної структури, в межах якої відбуваються перелічені процеси;

використання соціокультурної реальності та вплив на її зміни.

Практичне завдання 1.3. Дискусія за темою "Дихотомія "надрозвинута держава – слабка влада (under power)", "слаборозвинута держава – надсильна влада (over power)"

Перед виконанням завдання необхідно розглянути три основні завдання, функції держави:

організаційну, керівну, яка має на меті загальні цілі – збереження життєдіяльності, досягнення "загального блага", єдності, встановлення порядку регулювання взаємовідносин держави та народу, нації, етносу;

специфічну функцію панування та пригноблення, завдяки якій держава виступає не тільки як засіб боротьби і підкорення, але й як джерело конфліктів у відносинах між класами та державою, у середині класів;

не менш специфічну функцію "юридичної держави" – створювати правову систему й управляти нею, регулювати роботу державного апарату та відносини держави і суспільства зі всіма притаманними йому суспільними відносинами (соціальними, економічними, правовими й ін.).

Також рекомендується приділити увагу поняттям: демократія; автократія; тоталітаризм; монархія; республіка; унітарна держава; федерація; імперія; конфедерація.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Для того щоб пояснити "недоліки влади" в розвинених державах і показати неефективність механізмів ухвалення рішень, необхідно показати, що вони блокуються занадто великим потоком вимог, які висуває суспільство. Політика в сучасних демократіях носить доцентровий характер, тому центральна влада виявляється не в змозі належним чином управляти, оскільки всі соціальні очікування тут висловлюються у політичних термінах. Отже, в розвинених суспільствах влада найчастіше стає жертвою власного успіху, де різниця між приватною та державними сферами стирається все більше.

Принцип функціонування тоталітарного режиму "Дозволено все, що наказано", авторитарного – "дозволено все, крім політики". Авторитарні режими часто запозичують зовнішні та формальні параметри конституційного устрою, які одержують зовсім інший, ніж в умовах демократії, політичний зміст. Переважно, вони не мають правило "священної ідеології", що нав'язується всьому суспільству. Найчастіше такого роду режими спираються на розмиту концепцію "національного інтересу" і популізм. Головна мета авторитарного режиму не формування "нової людини" за допомогою масованого ідеологічного оброблення населення і державного терору (СРСР) або селекції нової раси панів (нацистська Німеччина), а збереження політичної влади будь-якими засобами.

Тема 2. Державна туристична політика України

Правові засади туристичної діяльності відображені в Конституції України, Законі України "Про туризм" і прийнятих відповідно до нього державних законів і нормативно-правових актів України. Він є основоположним законодавчим актом, що визначає загальні правові, організаційні, виховні та соціально-економічні засади реалізації державної політики в галузі туризму, всебічно регламентує туристичну діяльність в Україні, створює умови для стимулювання ділової активності суб'єктів туристичного підприємництва, забезпечує оптимальний рівень державного регу-

лювання процесу розвитку вітчизняного туризму. Закон України "Про туризм" став правовим підґрунтям для розроблення цілого комплексу галузевих нормативно-інструктивних документів, що регламентують конкретні аспекти туристичної діяльності.

Практичне завдання 2.1. Зміст державної туристичної політики України

Завдяки керованості процесів на сучасному етапі туризм почав відроджуватися на системній основі. Характерною рисою сучасного етапу розвитку туризму є як досить інтенсивна правотворчість з питань туризму, так і широка розгалуженість його норм, а звідси їхня колізійність, стихійність, наявність прогалин у правовому регулюванні деяких аспектів туристичних відносин, а в ряді випадків і "вимушеність" туристичного законотворення. Отже, важливість розвитку туризму для національної та регіональної економіки визначає його державне регулювання, необхідність якого виникає у процесі зіткнення інтересів ринку та його суб'єктів із загальнодержавними інтересами.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Державне регулювання туристичної діяльності як однієї з пріоритетних галузей національної економіки здійснюється відповідно до таких принципів:

сприяння туристичній діяльності та створення сприятливих умов для її розвитку;

визначення та підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності;

формування уявлення про Україну як про країну, сприятливу для туризму;

здійснення підтримки і захисту українських туристів, туроператорів, турагентів і їхніх об'єднань.

Основними цілями державного регулювання туристичної діяльності є:

забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я,

безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав;

безпека туризму, захист прав і законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їхніх об'єднань, прав і законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд;

збереження цілісності туристичних ресурсів України, їхнє раціональне використання, охорона культурної спадщини та довкілля, врахування державних і громадських інтересів під час планування та забудови територій;

створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності.

З урахуванням поставленої мети визначаються основні завдання державного регулювання туристичної діяльності, якими є:

розроблення національної концепції туризму, в якій має бути встановлений рівний пріоритет внутрішнього туризму і послуг іноземним туристам; на внутрішньому ринку перевага має віддаватися масовим видам туризму для українських громадян, доступних широким прошаркам населення; під час обґрунтування регіональної політики доцільно стимулювати активізацію пропозиції послуг культурного й історичного туризму;

сприяння розвитку туризму, що забезпечує відтворення та охорону природних і культурних ресурсів країни;

створення умов для формування адресного туризму соціально-незахищених верств населення;

створення можливостей для погодженого розвитку всіх численних елементів сектору туризму;

оптимальне поєднання політичних, економічних, екологічних та соціальних вигід від туризму та розподілу їх усередині суспільства, зводячи при цьому до мінімуму проблеми, пов'язані з туризмом;

формування на національному рівні необхідних координувальних структур у сфері вивчення ринку; оцінюванні можливостей розміщення, вибору типів і ступеня розвитку визначних об'єктів, послуг та інфраструктури в туристичному секторі;

досягнення інвестиційної привабливості туризму; забезпечення орієнтирів для постійного контролю за ходом і напрямками розвитку туризму.

У зв'язку з пандемією Covid-19, Міністерство культури та інформаційної політики (МКІП) має:

провести консультації з учасниками ринку з метою підготовки антикризових заходів та стратегії розвитку туристичної галузі (з урахуванням наслідків коронакризи). Врахувати під час підготовки заходів рекомендації Глобального кризового комітету з туризму Всесвітньої організації туризму (UNWTO) щодо пом'якшення соціально-економічних наслідків COVID-19 і прискорення відновлення економіки через подорожі та туризм за трьома основними напрямками: управління кризою та пом'якшення наслідків; забезпечення стимулів і прискорення відновлення; підготовка до майбутнього, а також використовувати досвід щодо вжитих іншими державами заходів для подолання кризи в галузі;

розглянути в якості першочергових заходів антикризового плану такі заходи:

- забезпечення доступності та достовірності інформації щодо можливого обмеження подорожей і їхнього скасування в розрізі як регіонів України, так і основних країн виїзного туризму залежно від ступеня епідемічної загрози;
- створення механізму гарантування втрат туристів від скасування поїздки внаслідок поширення епідемії шляхом надання ваучерів на скасовані бронювання, які діятимуть до кінця 2020 року. Пропонується передбачити в рамках такого механізму питання відшкодування коштів туристу за невикористані ваучери за аналогом механізму гарантування вкладів фізичних осіб обов'язкового чи добровільного страхування, а також за рахунок коштів Українського туристичного фонду;
- запровадження прозорого механізму використання отриманих до місцевих бюджетів коштів від туристичного збору винятково на розвиток внутрішнього туризму, супутньої інфраструктури та покращення стану довкілля;
- проведення інформаційно-рекламних кампаній під гаслом "Відпочивай в Україні", спрямованих на популяризацію відпочинку на вітчизняних курортах з орієнтацією на осіб, які переорієнтовуватимуть свій попит на внутрішній туризм.

Практичне завдання 2.2. "Аналіз органів державного управління у сфері туризму та їхні функції"

Важливим складником системи органів виконавчої влади є центральні органи виконавчої влади. Їхній правовий статус визначений Конституцією України, Законом України "Про Кабінет Міністрів України" та іншими нормативно-правовими актами. Систему центральних органів виконавчої влади згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України "Про центральні органи виконавчої влади" утворюють: міністерства України; служби, агентства, інспекції, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. В Україні існує розгалужена система органів державної виконавчої влади, які своєю функціональною діяльністю охоплюють практично всі сфери державно-суспільних відносин.

Під час виконання завдання необхідно розглянути центральні виконавчі органи в галузі туризму в Україні з моменту проголошення незалежності, їхню структуру, завдання, відповідальність і повноваження. Держава є не єдиним суб'єктом реалізації туристичної політики. Вона здійснюється також органами місцевого самоврядування, громадськими і професійними організаціями, підприємницькими структурами тощо.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Кабінет Міністрів України (Уряд) є вищим органом у системі виконавчої влади. Це колегіальний орган, що направляє і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади. Це орган загальної компетенції, що є по суті центром з організації виконавчо-розпорядницької діяльності всіх органів виконавчої влади. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віцепрем'єр-міністр, віцепрем'єр-міністри, міністри.

Робочими органами Кабінету Міністрів є урядові комітети, основне завдання яких полягає у формуванні та реалізації державної політики у відповідній сфері згідно зі стратегією, визначеною Кабінетом Міністрів України.

Міністерство – це центральний орган виконавчої влади, що здійснює державне управління в певній галузі або сфері життя. Міністр особисто відповідає за розроблення та впровадження Програми Кабінету Міністрів України з відповідних питань, реалізацію державної політики в певній сфері державного управління, направляє та координує діяльність інших органів виконавчої влади з питань, віднесених до його відання.

Місцеві державні адміністрації – це ланка виконавчої влади в областях, районах, місті Києві. У межах своїх повноважень вони здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідними радами.

Місцеві державні адміністрації є єдиноначальними органами загальної компетенції, які очолюються головами місцевих державних адміністрацій. Голоів адміністрацій призначає на посаду та звільняє Президент України за поданням Кабінету Міністрів. Голови місцевих державних адміністрацій під час здійснення своїх повноважень відповідають перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Відносини місцевих державних адміністрацій – це складник державно-управлінських відносин, які виникають між органами державної влади в горизонтальних і вертикальних проєкціях.

Для здійснення спільних програм місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування можуть укладати договори, створювати спільні органи й організації. В системі державно-управлінських відносин місцевих державних адміністрацій розглядаються також їхні відносини з підприємствами, установами й організаціями, об'єднаннями громадян і громадянами.

Тема 3. Механізм державного управління туристичною діяльністю

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: механізм, державне управління, механізми державного управління, механізм державного управління туристичною галуззю, об'єкти державного управління туристичною галуззю, суб'єкти державного управління туристичною галуззю.

Практичне завдання 3.1. Сукупність методів, засобів та інструментів впливу держави на туристичну діяльність

Механізм державного управління туристичною галуззю – це складна, штучно створена система з чіткою структурою та взаємозв'язками, яка складається з підсистем (суб'єкт і об'єкт управління, методи та форми їхньої реалізації, організаційне, інформаційне, кадрове, науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення), що внаслідок своєї взаємодії

справляють відповідний вплив як на галузь безпосередньо, так і на соціально-економічний стан відповідної території загалом.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Основними принципами механізму державного управління туристичної галузі виступають:

- системність;
- комплексність;
- компліментарність;
- функціональність;
- регламентованість;
- галузева дотичність.

Державна туристична політика реалізується через систему державного управління, застосовуючи різні методи та інструменти впливу. В найбільш загальному вигляді можна виокремити три групи методів, які відрізняються за засобами впливу:

1. Адміністративно-правові.
2. Фінансово-економічні.
3. Соціально-психологічні.

До механізму державного управління туристичною галуззю, крім суб'єктів та об'єктів, методів і форм їхньої реалізації, відносять також організаційне, інформаційне, кадрове, науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення.

Тема 4. Державні та регіональні програми розвитку туризму

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: регіон, регіональний рівень, регіональний розвиток сучасної економіки, економіка регіону, державні та регіональні програми розвитку туризму.

Практичне завдання 4.1. Стратегічні програми розвитку туризму регіонів

Регіон є складною соціально-економічною системою.

Регіональне управління – це сукупність принципів, методів, форм і засобів впливу на господарську діяльність регіону. Регіональне управ-

ління можна розглядати як науку та практику управління соціально-економічними процесами регіону в умовах ринкової економіки.

Процес регіонального управління полягає у впливі суб'єкта управління (представників регіональної влади, зокрема органів місцевого самоврядування) на об'єкти управління по спеціальних каналах передачі інформації. Від об'єкта до суб'єкта управління також по спеціальному каналу передачі інформації надходять дані про стан об'єкта управління, що є підставою для подальшого ухвалення управлінських рішень.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Студент має визначити зміст і завдання програм розвитку туризму регіонів, зважаючи на те, що довгострокові цілі визначають державні та регіональні програми; середньострокові – конкретизують визначені довгостроковими цілями завдання щодо забезпечення збалансованого і пропорційного розвитку економіки регіону, а короткострокові – деталізують середньострокові та є цілями оперативного управління.

Визначення поняття "туристичний регіон":

1. Туристичний регіон визначається певною туристичною ознакою (наприклад, наявністю туристичного потенціалу, унікальних природних чи історико-культурних пам'яток тощо).

2. Туристичним може вважатися лише той регіон, у якому обов'язково виробляється туристичний продукт.

3. Щоб називатися туристичним регіоном, територія має відповідати основним вимогам: вона повинна мати об'єкти туристського інтересу (пам'ятки історії та культури, музеї, природні атракції тощо); в її межах має існувати можливість надання необхідних для задоволення потреб туристів послуг такої якості, на яку очікує клієнт (транспортне обслуговування, умови для проживання, організація дозвілля з відповідним рівнем обслуговування).

4. Регіон слід вважати туристичним, якщо використання та реалізація туристичних ресурсів здійснюється у відповідному обсязі, а набір пропонованих туристичних послуг є значно ширшим від мінімально необхідного, з урахуванням специфіки конкретного туристичного регіону.

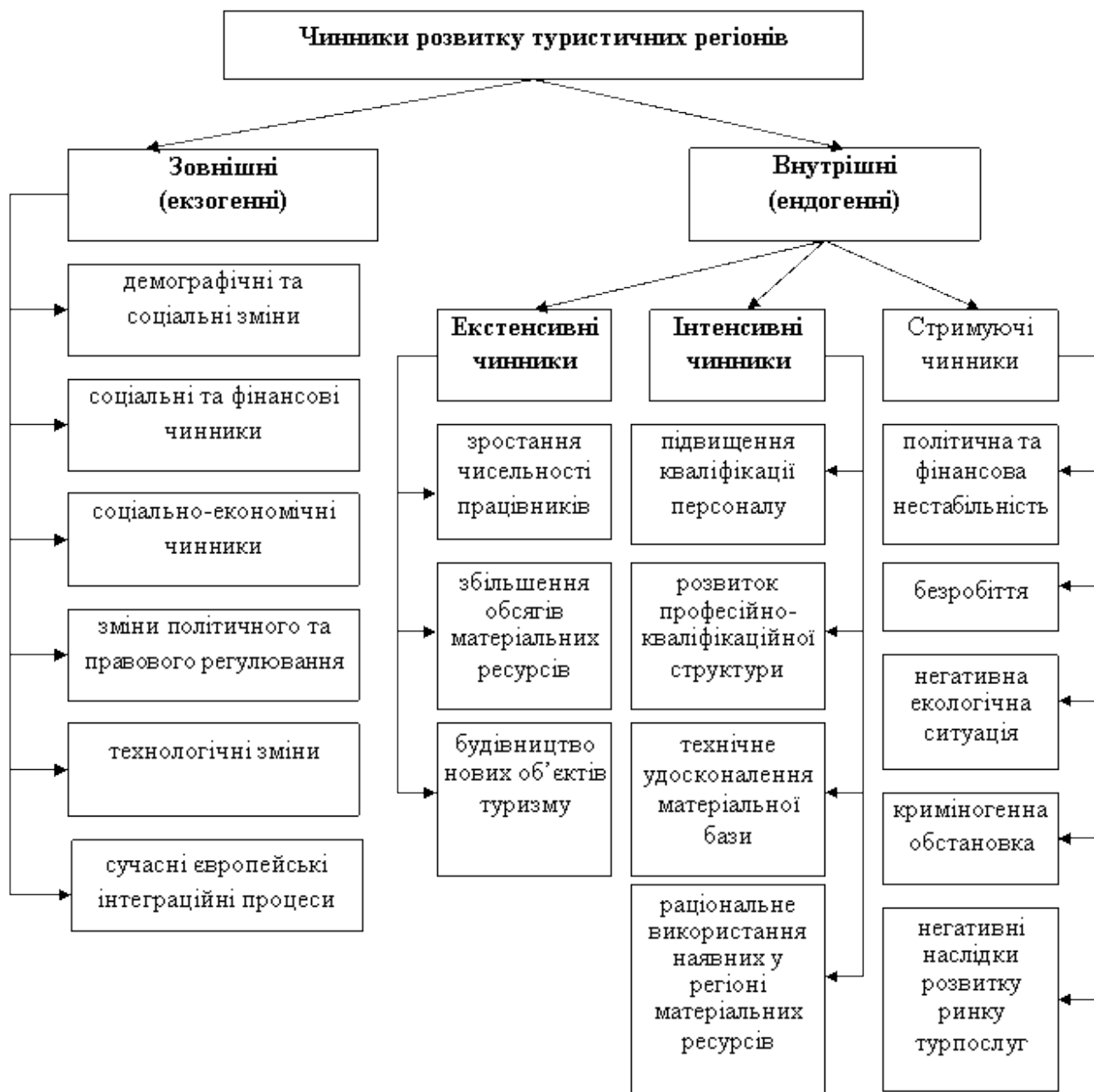

Рис. 1. Чинники розвитку туристичних регіонів

Практичне завдання 4.2. Розроблення регіональної програми розвитку туризму

Державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, що здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за термінами виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Регіональна цільова програма – це сукупність взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за термінами та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованими на розв'язання найактуальніших проблем розвитку регіону або окремих галузей економіки чи соціально-культурної сфери регіону, реалізація яких здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету і є складовою щорічної програми розвитку регіону на відповідний рік.

Методичні рекомендації до практичного завдання

1. Проаналізувати загальний стан туристичної сфери у Харкові та Харківській області.

2. Вибрати вид туризму, який ви вважаєте перспективним для заданого регіону та проаналізувати: його показники, конкурентні переваги, становище порівняно з іншими видами туризму, туристичні потоки саме за цим видом туризму (за наявності даних), прибутковість у попередньому році, SWOT-аналіз (сильні та слабкі сторони є чинниками внутрішнього впливу, можливості та погрози – група зовнішніх, міждержавних і міжнародних чинників) і т. ін. Студент може також проаналізувати державну політику у сфері туризму за напрямками: територіального розвитку, євроінтеграції, зайнятості, екології, контролю та безпеки, інфраструктури, підприємництва, інновацій, науки й освіти.

3. Визначити, чи існує державна цільова, чи регіональна програма з заданого напрямку туризму. Якщо так, у який спосіб реалізується. Які її переваги та недоліки.

4. Запропонувати регіональну програму розвитку з конкретного виду туризму. Виділити проблему (на розв'язання якої направлена програма), цілі, завдання, ресурсне забезпечення, напрями діяльності та заходи, очікувані результати. Скласти паспорт програми.

Тема 5. Державна підтримка розвитку внутрішнього та в'їзного туризму в Україні

Постійне розширення міжнародного туристичного обміну зумовило потребу його міжнародно-правової регламентації та створення спеціалізованих міжнародних туристичних організацій. Туристичні обміни пов'язані з перетинанням державних кордонів, а перебування туристів на території іноземної держави та переміщення по ній, з огляду на єдиний підхід, має регулювати міжнародне право.

Студентам необхідно розглянути низку міжнародних договорів, конвенцій і декларацій міжнародних організацій, що формують основи міжнародно-правового регулювання системи туризму та міжнародних подорожей (насамперед: Всесвітньої туристичної організації (ВТО або ЮНВТО); Хартії туризму; Кодексу туриста).

Практичне завдання 5.1. Становлення та розвиток міжнародного та внутрішнього туризму

Із зростанням обсягів туризму та розширенням його географії, а також з розвитком засобів транспорту і включенням у маршрути декількох країн одночасно, до спрощення туристичних поїздок залучені регіональні організації, насамперед ті, що діють у Європі.

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Студенти мають розглянути діяльність таких регіональних організацій як:

- Євро-Афро-Азіатська академія з туризму (ЄАААТ);
- Європейська асоціація директорів готельних шкіл (ЄАДГШ);
- Європейська асоціація пішохідного туризму (ЄАПТ);
- Європейська асоціація рекреації й відпочинку (ЄАРВ);
- Європейська організація відпочинку (ЄОВ);
- Європейська організація з розвитку кінноспортивного туризму (ЄОРКСТ);
- Європейська туристська комісія (ЄТК);
- Європейська федерація конгресних міст (ЄФКМ);
- Європейська федерація мотелів (ЄФМ);
- Європейський інститут з вивчення та досліджень у сфері туризму (ЄІВДСТ);
- Європейський спілка працівників туризму (ЄСПТ);
- Європейська федерація туристичних гідів (ЄФТГ);
- Європейська спілка керівників асоціацій (ЄСКА).

Також необхідно розглянути взаємозв'язок міжнародних організацій в окремих технологічних циклах туристичної діяльності (перевезення, розміщення, анімація тощо). Наприклад, Міжнародної організації цивільної авіації (International Civil Aviation Organization, ICAO); Європейської кон-

ференції цивільної авіації (European Civil Aviation Conference, ECAC); Європейської організації по безпеці аеронавігації, Євроконтролю (European Organisation for the Safety of Air Navigation, Eurocontrol); Міжнародної асоціації повітряного транспорту (International Air Transport Association, IATA); Міжнародної морської організації (International Maritime Organization, IMO); Міжнародного комітету залізничного транспорту (International Rail Transport Committee, CIT); Міжнародної спілки залізниць (International Union of Railways, IUR); Міжнародної асоціації організаторів екскурсійних та туристичних програм (International Sightseeing and Tours Association, ISTA); Міжнародної готельної асоціації (International Hotel Organisation, IHO).

Приділити увагу питанням:

візового режиму;

митного контролю;

правового статусу іноземців на території України;

переміщення коштовностей, культурних цінностей і предметів мистецтва.

Практичне завдання 5.2. Державна політика щодо розвитку в'їзного та внутрішнього туризму

У процесі вивчення теми необхідно звернути увагу на такі поняття: в'їзний туризм, внутрішній туризм, державна політика, Стратегія розвитку туризму та курортів.

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Студентам необхідно розглянути Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Проаналізувавши Стратегію, студенти визначають:

ресурсну забезпеченість і потенційні туристичні можливості України для розвитку внутрішнього та в'їзного туризму;

можливості раціонального й ефективного використання туристичних, природних, лікувальних і рекреаційних ресурсів України;

необхідність формування туристично-рекреаційного простору шляхом створення та забезпечення функціонування зон розвитку туризму та курортів задля розроблення та впровадження конкурентоспроможного національного туристичного продукту;

впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу;

можливості інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури;

необхідність інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України та популяризації нашої держави у світі та просуванні якісних національних туристичних продуктів у світовому інформаційному просторі;

необхідність розроблення національних стандартів відповідно до міжнародних стандартів;

можливості сприяння розвитку міжрегіонального та міжнародного співробітництва у сфері туризму та курортів.

За результатами досліджень проводиться дискусія і визначаються пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку в'їзного та внутрішнього туризму.

Змістовий модуль 2. Нормативно-правове забезпечення управління туристичною діяльністю

Тема 6. Правові основи створення та припинення діяльності туристичних підприємств

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: Господарський кодекс України; Цивільний кодекс України; підприємницька діяльність; суб'єкти господарювання; суб'єкти підприємницької діяльності в туризмі; туристичне підприємство; державна реєстрація суб'єкта господарювання; порядок проведення державної реєстрації юридичних і фізичних осіб підприємців; державний реєстратор; припинення діяльності суб'єкта господарювання.

Практичне завдання 6.1. Аналіз реальних практичних ситуацій щодо законодавчих засад туристичної діяльності

Ситуація 1. Державний реєстратор відмовив у реєстрації як суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб – 16-річному громадянину України, 28-річному громадянину Польщі та 18-річній особі без громадянства, посилаючись на те, що згідно з чинним законодавством України ці особи не вправі займатися підприємницькою діяльністю. Чи правомірні дії державного реєстратора?

Ситуація 2. Громадянин України І. І. Іванов 1941 року народження звернувся до туристичної фірми Enjoy your Life для придбання туру на один з горнолижних курортів. Він стверджував, що перебуває у відмінній фізичній формі. Проте турфірма відмовила йому в обслуговуванні, посилаючись на його вік. Чи правомірна відповідь туристичної фірми? У який спосіб громадянин Іванов може здійснити поїздку на горнолижний курорт?

Ситуація 3. Унаслідок перевірки податковою інспекцією встановлено, що товариством з додатковою відповідальністю (ТДВ) "Б" були укладені договори на надання послуг з обслуговування семінарів. У перелік послуг включалися: оренда ресторану, оренда бара, організація харчування, забезпечення друкованої продукцією та канцтоварами. Уставом ТДВ "Б" визначено, що предметом діяльності товариства є: діяльність бюро подорожей, туристичних агентів та екскурсиводів, діяльність з надання допомоги туристам, діяльність санаторно-курортних установ, спортивна діяльність, діяльність кемпінгів і турбаз, надання для короткострокового проживання сільських будиночків, котеджів, квартир та інших місць проживання.

За результатами перевірки органи податкової інспекції наклали фінансові санкції за здійснення діяльності, не передбаченої статутом. Але керівництво (ТДВ) не погодилось з цим, аргументуючи тим, що ним були укладені договори в рамках діяльності туристичних агентств – на надання інших супутніх послуг. Послуги надавалися в порядку туристичної діяльності, тому як в цьому випадку задовольнялися потреби замовника в подорожі, яка супроводжувалася орендою приміщення й організацією харчування. При цьому надання послуг було оформлено відповідно до вимог законодавства туристичним ваучером.

Зважаючи на відмову органи податкової інспекції, подали позов до суду. Яким буде рішення суду? Відповідь обґрунтуйте.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Суб'єктами підприємницької діяльності в туризмі згідно з Господарським кодексом України (ГКУ) можуть бути такі суб'єкти господарювання:

1) господарські організації – юридичні особи: державні, комунальні й інші підприємства, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці;

3) філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності.

Не допускається заняття підприємницькою діяльністю таких категорій громадян, як:

1) військовослужбовці, службові особи органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного нотаріату, а також органів державної влади й управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств;

2) державні службовці або інші особи, уповноважені на виконання функцій держави, яким заборонено займатися підприємницькою діяльністю або входити до складу правління підприємств, фінансово-кредитних установ, господарських товариств, організацій, спілок, об'єднань кооперативів, що здійснюють підприємницьку діяльність (Закон України "Про державну службу" від 16 грудня 1993 року);

3) керівники, заступники керівників державних підприємств, установ і організацій, їхні структурні підрозділи, а також посадові особи державних органів місцевого і регіонального самоврядування (Декрет Кабінету Міністрів України "Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств" від 31 грудня 1992 року). Проте це не виключає їхнього права отримувати дивіденди за акціями, а також доходи від інших корпоративних прав;

4) особи, яким суд заборонив займатися певною діяльністю, – не можуть здійснювати підприємницьку діяльність до закінчення терміну, встановленого вироком суду відповідно до Кримінального кодексу України;

5) особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини. Вони не можуть бути підприємцями, не можуть виступати співзасновниками підприємницької організації, а також обіймати у підприємницьких товариствах та їхніх об'єднаннях керівні посади і посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Також законодавством встановлено певні обмеження щодо окремих видів діяльності, які можуть здійснюватися підприємцями лише після отримання відповідних ліцензій і патентів.

Під час реєстрації підприємництва є можливість не просто вказати ті коди (КВЕД-2010), за якими безпосередньо буде здійснюватися діяльність, а й ті, робота за якими знаходиться на етапі планування і, можливо, буде здійснюватися в майбутньому. Тому підприємцю необхідно визначитися з тим, які послуги він готовий надавати, ще до реєстрації, щоб передбачити їх спеціальними кодами в реєстраційних документах. Адже деякі послуги в туристичній сфері можуть існувати без додаткових.

Так, якщо підприємець вирішив виступати лише посередником між організатором турів і споживачем, то йому необхідний код туристичного агента, а якщо ця діяльність буде припускати й самостійне розроблення, й організацію подорожей, то й туроператора. У тому випадку, якщо розробленням займається сам підприємець, а продаж здійснює інший, то йому необхідний код тільки туристичного оператора. До речі, робота такого підприємництва не може здійснюватися без коду з бронювання, адже саме в компетенції оператора розробляти туристичний маршрут, в якому продумано і заплановано все. Адже люди, охочі вирушити в подорож через туристичне агентство, переважно не хочуть хвилюватися про транспортування, проживання та харчування.

Кожен підприємець, який спочатку займався одними послугами, а потім вирішив змінити їхній напрям, вільно може це зробити в законному порядку, якщо в триденний термін після початку надання нових послуг повідомить про цей факт контролюючі органи. Тобто в інтересах самого підприємця заздалегідь передбачити можливий розвиток подій і вказати всі коди спочатку, щоб потім не сплачувати додаткові внески до державного бюджету.

Якщо ж підприємець почне здійснювати діяльність по-новому, а повідомлення відповідних органів не буде, то на нього буде покладено штраф, сплатити який доведеться обов'язково, а потім і держмити.

Тема 7. Правові засади ліцензування, стандартизації та сертифікації туристичної діяльності

У процесі вивчення даної теми необхідно звернути увагу на такі питання: ліцензування, стандартизація та сертифікація туристичної діяльності; принципи державної політики у сфері ліцензування

Практичне завдання 7.1. Ліцензійні умови провадження туроператорської та турагентської діяльності

Студентам необхідно розглянути теоретичні та практичні аспекти умов провадження тур операторської та тур агентської діяльності у розрізі ліцензійних умов, стандартизації та сертифікації.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" ліцензування – це видача, переоформлення й анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ і ліцензійних реєстрів, контроль за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування.

Правове регулювання ліцензування туристичної діяльності здійснюється відповідно до Закону № 1775-III, який визначає види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок їх ліцензування, встановлює державний контроль у сфері ліцензування, відповідальність суб'єктів господарювання та органів ліцензування за порушення законодавства у сфері ліцензування. Зокрема, згідно зі ст. 9 Закону № 1775-III ліцензуванню підлягає туроператорська діяльність. У статті 17 Закону України "Про туризм" наголошується, що ліцензування туроператорської діяльності забезпечує рівні можливості суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг та захист прав і законних інтересів громадян, захист навколишнього природного середовища, підвищення рівня туристичного обслуговування. Окрім зазначених вище законодавчих актів, правові питання ліцензування туроператорської діяльності розкриті у Ліцензійних умовах провадження туроператорської діяльності, затверджених наказом Кабінету Міністрів України Постанова від 11 листопада 2015 року № 991, які є обов'язковими для виконання суб'єктами господарювання незалежно від організаційно-правових форм та форм власності, які провадять туроператорську діяльність і отримали відповідну ліцензію.

У документах визначаються: загальні вимоги до службового приміщення (офісу) для провадження туроператорської та турагентської діяльності; кваліфікаційні вимоги до кадрового складу працівників туроператора і турагента; вимоги до фінансового забезпечення відповідальності туроператорів і турагентів; загальні вимоги до укладання договорів під

час здійснення туристичної діяльності; вимоги до забезпечення страхового захисту туристів; вимоги до інформаційно-рекламної діяльності туроператорів; вимоги до здійснення туроператорської діяльності; вимоги до здійснення турагентської діяльності; права й обов'язки туроператорів і турагентів; порядок отримання ліцензії на провадження туристичної діяльності; переоформлення, видача дубліката й анулювання ліцензії.

Практичне завдання 7.2. Аналіз практичної ситуації щодо ліцензування туристичної діяльності

Громадянин К. звернувся в суд з позовом до ТА "Магелан" про захист прав споживача й відшкодуванні матеріальної й моральної шкоди. Свої позовні вимоги він мотивує тим, що 13 липня 2019 року між ним і відповідачем був укладений договір про надання туристичних послуг. Відповідно до умов цього договору, відповідач зобов'язався забезпечити відпочинок згідно з виставленими до нього вимогами, а саме відпочинок у м. Кемер (Туреччина), тризірковий готель, сніданок і вечеря – шведський стіл, наявність настільного тенісу. Тривалість тура – 10 ночей з 14 липня 2019 року до 24 липня 2019 року. Вартість послуг за цим договором становить 15 907 грн, які були ним сплачені. Йому також був виданий туристичний ваучер.

Після прибуття на місце відпочинку він виявив, що цей готель не має нічого спільного з тією інформацією, що він отримав у відповідача. Замість одномісного номера його оселили в напівпідвальному приміщенні, оскільки вільних номерів у готелі не було. Він дзвонив іноземному партнерові відповідача, але так і не додзвонився. По приїзду в м. Харків він звертався із претензіями до відповідача, які були останнім відхилені. 20 вересня 2019 року позивач звернувся в Головне Харківське міське управління у справах захисту прав споживачів. Після проведеної перевірки були виявлені порушення відповідачем вимог ліцензійних умов проведення господарської діяльності по організації іноземного туризму. Які саме ліцензійні умови були порушені на думку Харківського міського управління у справах захисту прав споживачів?

Методичні рекомендації до практичного завдання

Студенту необхідно розглянути Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва "Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з організації іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму, екскурсійної діяльності"

№ 111/55 (z1123-07) від 11.09.2007 р. Особливу увагу слід звернути на п. 2 "Організаційні вимоги", що стосується розповсюдження достовірної інформації про: туристичні послуги; тур; наявність сертифікації готельних послуг і послуг харчування; програму туристичного обслуговування; надання туристам у повному обсязі та у визначені терміни оплачені туристичні послуги у кількості та якості, зумовлених договором (контрактом) з туристом і програмою туристського обслуговування; відповідальності за матеріальну та моральну шкоду, завдану туристам своїми діями та/або діями партнерів в організації туру; відшкодування відповідно до укладених із страховими компаніями угод збитки, завдані туристам у разі ненадання або надання в неповному обсязі чи неналежної якості туристичних послуг зі своєї вини чи з вини партнерів по організації обслуговування; надання туристам повної інформації про програму обслуговування, їхні права, обов'язки та правила поведінки, правила в'їзду до країни (місця) тимчасового перебування, дату і час початку (закінчення) подорожі, її тривалість; порядок зустрічі, проведення, супроводу туристів, екскурсійного обслуговування; правила проживання в засобах розміщення, пам'ятки природи, історії, культури та інші об'єкти туристичного показу; умови страхування, порядок відшкодування завданих збитків, умови відмови від послуг, митні правила, а також правила перетинання державного кордону.

Тема 8. Організаційно-правові передумови інтеграційних процесів у туризмі

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: інтеграційні процеси; інтеграційні процеси в індустрії туризму; передумови, мотиви та цілі інтеграційних процесів у туризмі; еволюція туризму.

Практичне завдання 8.1. Інтеграційні процеси в індустрії туризму

Студентам необхідно проаналізувати переваги інтеграційних процесів у туризмі: фінансові; маркетингові; інформаційні; управлінські; науково-технологічні; ресурсні; екологічні; соціальні; інфраструктурні.

А також розглянути недоліки, обмеження, проблеми інтеграційних процесів нові виклики зважаючи на пандемію Covid-19: зовнішні, внутрішні, загальнодержавні, світові. Туристична сфера в усьому світі зазнає збитків унаслідок заходів щодо протидії пандемії COVID-19. Водночас

ситуацію, що склалася, слід розглядати не лише як проблему, але і як можливості для виведення туристичної сфери в Україні на якісно новий рівень.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Найвагомішими передумовами, що визначають стимулюючу роль інтеграційних процесів у діяльності економічних суб'єктів, є:

загострення конкуренції, що спонукає до розвитку стратегічного потенціалу, формування унікальних компетентностей і високих конкурентних переваг через організаційно-економічну взаємодію суб'єктів;

активний пошук нових перспектив і стратегічних орієнтирів функціонування підприємств на ринку з погляду забезпечення динамічності функціонування та потенційної прибутковості з урахуванням глобалізації й інтернаціоналізації бізнесу, що потребує розроблення інноваційних моделей і систем управління підприємствами в усіх секторах економіки у площині консолідування бізнес-процесів, диверсифікації діяльності, розширення регіональних меж організацій; налагодження результативної економічної взаємодії та стратегічного партнерства з постачальниками, споживачами, контактними аудиторіями, владою;

швидкі трансформаційні зміни економічного середовища, які потребують оперативного врахування суб'єктами господарювання зовнішніх тенденцій шляхом запровадження та подальшого компліментарного розвитку нових організаційно-управлінських структур, форм та методів ведення бізнесу і партнерського та інтегрованого функціонування організацій, що сприятиме пошуку шляхів оптимізації управління інтегрованими структурами та вироблення ефективних механізмів спільного розвитку внутрішніх бізнес-процесів, консолідованого формування та використання матеріальних і нематеріальних активів, формування переваг інтегрованого маркетингу, запровадження інтегрованих інформаційно-комунікаційні технологій, систем управління якістю.

Економічна, фінансова та політична криза, яка супроводжується нестабільністю й турбулентністю зовнішніх умов функціонування підприємств, неузгодженістю та дисбалансом внутрішнього розвитку, неадекватним станом управління, відсутністю цілісної й ефективної системи менеджменту, все більше актуалізує питання формування інтеграційних процесів і пошуку ефективних інструментів управління ними.

У комплексі заходів протидії кризовим явищам постає актуальне завдання забезпечення стійкості функціонування суб'єктів господарювання шляхом інтеграції діяльності, ресурсів, менеджменту і вимагає впровадження новітніх інтеграційних стратегій, забезпечення комплементарності технологічних процесів і вдосконалення інтеграційних відносин, розширення економічної взаємодії, спрямованої на формування синергії ключових компетентностей підприємств. Розвиток інтеграційних процесів сприяє узгодженню економічних інтересів учасників інтеграції, підвищенню ефективності та результативності їхньої діяльності та є пріоритетним стратегічним орієнтиром розвитку територій, галузей, національної та міжнародної економіки загалом. Формування дієвих механізмів та інструментарію управління інтеграційними процесами на рівні підприємств забезпечує максимізацію їхніх прибутків, оптимізацію портфеля напрямів діяльності, стійке функціонування підприємств, підвищує їх безпеку при зміні зовнішніх умов.

Практичне завдання 8.2. Організаційні форми інтеграції в туризмі

Студенту необхідно проаналізувати переваги та недоліки інтегрованих структур в туризмі (табл. 3). Слід звернути увагу на той факт, що немає одних організаційних форм, які б мали абсолютну перевагу над іншими; за певних обставин ефективнішими можуть виявитися одні форми, за інших – інші. Це потребує дослідження чинників та мотивів, які спонукають суб'єктів ринку до вибору способу формування інтеграційної взаємодії.

Таблиця 3

Переваги та недоліки інтегрованих структур

Різновид інтегрованої структури	Переваги	Недоліки
1	2	3
Концерн		
Картель		
Конгломерат		
Консорціум		
Синдикат		
Асоціація		
Трест		
Пул		

1	2	3
ПФГ (промислово-фінансова група)		
Стратегічний альянс		
Холдинг		
Корпорація		
Контрактна група		
Керівна компанія		
Мережа (ланцюг)		
Франчайзингова система		
Дивізійна структура		
Код-шеринг		
Універсальна туристична біржа		
Венчурне фінансування		
Лізинг		
Субпідряд		
Аутсорсинг		
Технопарк		
Бізнес-інкубатор		
Кластер		

Методичні рекомендації до практичного завдання

Інтеграція в туризмі надає значні конкурентні переваги підприємствам і забезпечує домінуюче положення на ринку, а саме: використання єдиного маркетингу, що дозволяє суттєво заощаджувати кошти на проведенні самостійних глобальних досліджень; навчання персоналу, підвищення його кваліфікації, можливість обміну професійним досвідом, здійснення централізованої підготовки кадрів, що значно скорочує витрати кожного учасника; доступність консалтингових та інших послуг фахівців-експертів у певних сферах; використання загальноновизнаної марки, бренду, іміджу; систематичне застосування гнучкої цінової політики; функціонування єдиної об'єднаної системи бронювання послуг; застосування централізованої системи постачання й збуту; забезпечення високої якості обслуговування завдяки доступу до інноваційних технологій і наявності систем якості; використання мережевих принципів і стандартів роботи; надання інформаційної підтримки. Для відновлення туристичного потенціалу України, подальшого розвитку туристичної галузі, створення конкурентного національного туристичного продукту необхідно на державному

рівні забезпечити сприятливі умови формування та розвитку інтеграційних проєктів туристичних підприємств.

Типологія інтеграційних процесів:

1. Форма (економічна) – контрактна (субконтрактна), повна, кооперативна, акціонерна, партнерська, громадська.

2. Різновид (форма організаційна) – субпідряд, аутсорсинг, кластер, лізинг, технопарк, концерн, корпорація, картель, консорціум, пул, конгломерат, трест, венчурне фінансування, франчайзинг, стратегічний альянс, холдинг, синдикат, бізнес-інкубатор, мережа (ланцюг), ФПГ асоціація, дивізійна структура, контрактна група, керівна компанія, віртуальна корпорація, універсальна туристична біржа, код-шеринг.

3. Формат (методи, способи) – створення, злиття, поглинання, приєднання, об'єднання, придбання, рекомбінація, виділення, розподіл (ділення), перетворення (реорганізація), кооперація, партнерство, консолідація, агрегування, аліфірування, агломерування.

Розвиток інтегрованих форм господарювання в туризмі має нелінійний характер і не характеризується схемою витіснення певними варіантами інтеграції її попередніх форм.

Тема 9. Державно-приватне партнерство в туризмі

Практичне завдання 9.1. Ресурсно-туристський потенціал території України для розвитку державно-приватного партнерства

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: державно-приватне партнерство; державні партнери; приватні партнери; державно-приватне партнерство в туристичній діяльності; механізм державно-приватного партнерства в туризмі.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Державно-приватне партнерство є інструментом залучення інвестицій у державний сектор економіки та передбачає використання приватного капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємців на певний термін на основі державного управління без приватизації об'єктів, водночас частина ризиків покладається на приватних інвесторів. Держава встановлює цілі проєктів з позиції суспільних інтересів та визначає вартісні та якісні параметри, здійснює моніторинг реалізації проєктів, а приватний партнер

бере на себе оперативну діяльність на різних стадіях проекту – розроблення, фінансування, будівництво, експлуатацію, управління, практичну реалізацію послуг споживачам.

Студенти мають розглянути рис. 2 і пояснити цілі держави та приватного бізнесу в секторі туристичних послуг в умовах державно-приватного партнерства.

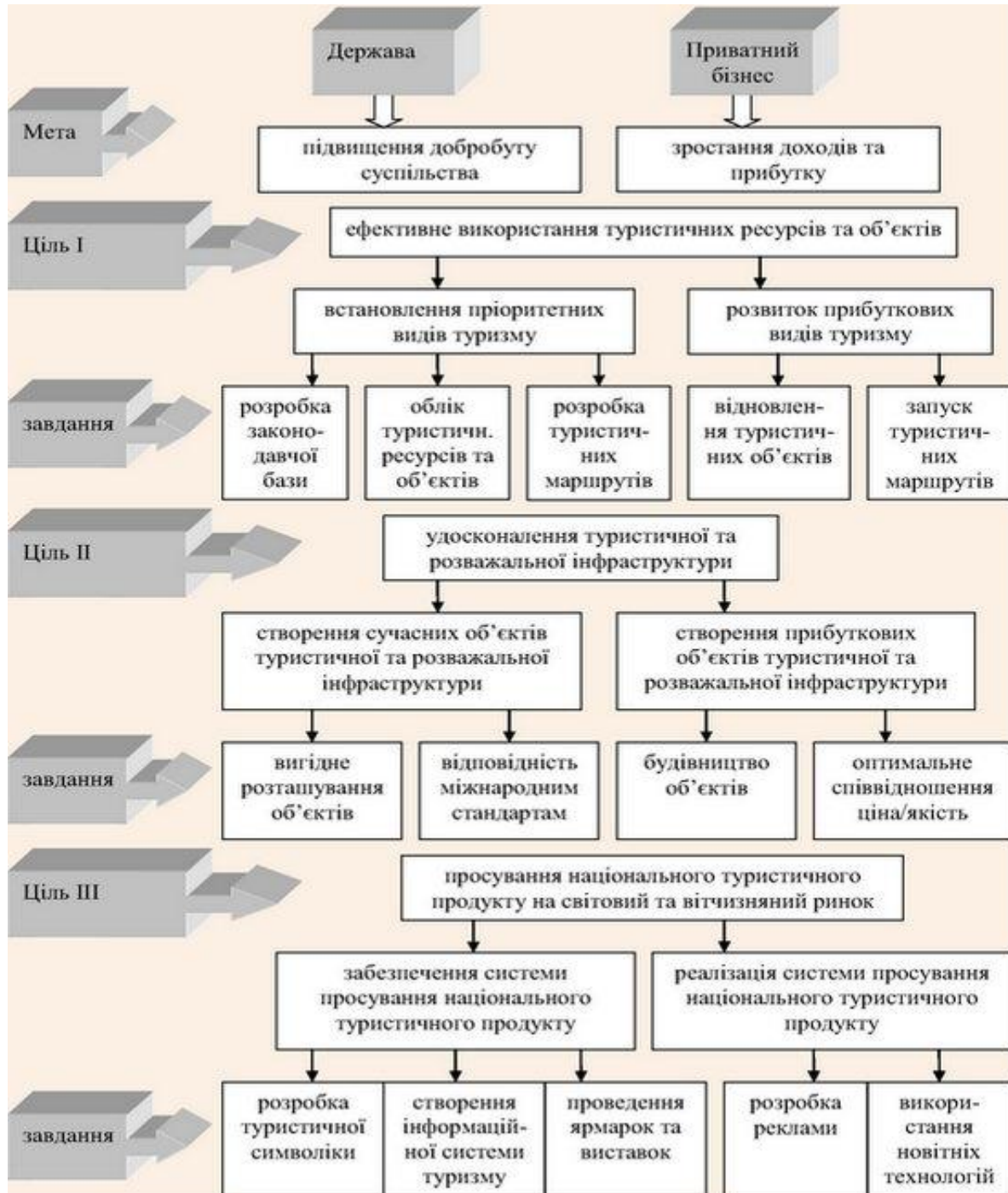

Рис. 2. Цілі та завдання держави та приватного бізнесу в секторі туристичних послуг в умовах державно-приватного партнерства

Студенти мають розглянути табл. 4 і запропонувати шляхи подолання проблем запровадження державно-приватного партнерства у туризмі.

Таблиця 4

Шляхи подолання проблем запровадження державно-приватного партнерства у туризмі

Проблема	Шляхи подолання
Недостатня привабливість для приватних інвесторів значної частини об'єктів	
Відсутність податкових чи митних пільг для приватних інвесторів у процесі реалізації проєктів ДПП	
Недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази (зокрема труднощі з отриманням приватним інвестором дозвільних документів і погоджень, необхідних для виконання умов договору), у якій не передбачено норм, що існують у розвинених країнах світу (обговорення умов виплати приватним власникам компенсацій у випадку невиконання державою своїх зобов'язань за укладеними договорами, відшкодування різниці у тарифах тощо)	
Високий рівень корупції, що збільшує транзакційні витрати бізнес-структур і мінімізує підприємницьку ініціативу приватних (іноземних) інвесторів	
Недостатня фахова підготовка державних службовців, які займаються питаннями ДПП, низьких рівень їхньої мотивації щодо пошуку та роботи з приватними інвесторами з метою започаткування проєктів на засадах ДПП	
Низька обізнаність представників бізнесу щодо переваг використання механізмів ДПП у процесі розвитку підприємницької діяльності	
Низький рівень довіри представників бізнесу внаслідок непослідовності ухвалення економічних і політичних рішень	

Тема 10. Зарубіжний досвід правового забезпечення державного управління туристичною діяльністю

У процесі вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на такі питання: зарубіжний досвід державного управління; особливості забезпечення державного управління туристичною діяльністю у різних країнах світу; туристична інфраструктура; механізм реалізації туристичної політики держави.

Практичне завдання 10.1. Дослідження моделей державного управління туристичною діяльністю у світі

Студенти мають розглянути моделі державного управління туристичною діяльністю у світі і розробити класифікацію забезпечення державного управління туристичною діяльністю у різних країнах світу. Після аналізу студенти мають запропонувати найкращу модель для України та надати доказову базу.

Методичні рекомендації до практичного завдання

Науковці виокремлюють три моделі державної участі в регулюванні та розвитку туристичної діяльності у різних країнах світу.

Перша модель передбачає відсутність центральної державної туристичної адміністрації, вирішення всіх питань на місцях на засадах і принципах ринкової самоорганізації. Урядові органи використовують таку модель тоді, коли туризм національній економіці взагалі не дуже потрібний, або коли позиції суб'єктів туристичного ринку є досить міцними, тобто коли вони здатні вирішувати свої проблеми без державної участі.

Друга модель передбачає існування сильного й авторитетного центрального органу – міністерства, що контролює діяльність усіх підприємств туристичної галузі в країні. Для її реалізації потрібні відповідні умови, а саме: значні фінансові вкладення в туристичну індустрію, зокрема у рекламну та маркетингову діяльність, інвестування в туристичну інфраструктуру тощо.

Третя модель переважає в розвинених європейських державах. У країнах, де використовується така модель, питання розвитку туристичної діяльності в країні вирішуються в рамках певного багатогалузевого

міністерства на рівні відповідного галузевого підрозділу. При цьому підрозділ міністерства, що відповідає за розвиток туризму в країні, провадить діяльність за двома напрямками: вирішує або регламентує загальні питання державного регулювання (розроблення нормативно-правової бази, координація діяльності регіональної представницької й виконавчої влади, міжнародне співробітництво на міждержавному рівні, збирання й оброблення статистичної тощо) та спрямовує й координує маркетингову діяльність (участь у виставках і міжнародних об'єднаннях у туристичній сфері, управління інформації туристичними представництвами своєї країни за кордоном тощо).

Така модель участі держави в розвитку індустрії туризму отримала умовну назву "європейська".

Рекомендована література

Основна

1. Антонюк Н. Перспективи розвитку європейського туризму на 2014 – 2020 роки / Н. Антонюк, О. Краєвська // Вісник Львівського університету. – Львів : Вид-во ЛНУ. Серія: "Міжнародні відносини". – 2014. – Вип. 34. – С. 133–141.

2. Ахмедова О. О. Можливості використання міжнародного досвіду державного регулювання у сфері туризму в Україні / О. О. Ахмедова // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Харків : НУЦЗУ, 2016. – Вип. 1 (4). (Серія "Державне управління"). – С. 32–37.

3. Ахмедова О. О. Туристична індустрія як об'єкт державного регулювання / О. О. Ахмедова, І. М. Сікорська // Вісник Волинського університету економіки та менеджменту. – 2014. – № 8. – С. 40–48.

4. Ахмедова О. О. Державноуправлінські аспекти формування професійних компетентностей спеціалістів сфери туризму / О. О. Ахмедова, О. О. Стрижак // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – Вип. 1 (10). – С. 241–251. – (Серія "Державне управління").

5. Ахмедова О. О. Державне регулювання розвитку морського та прибережного туризму в Україні / О. О. Ахмедова, О. О. Стрижак // Віс-

ник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2020. – Вип. 1 (12). – С. 180–196. – (Серія "Державне управління").

6. Ахмедова О. О. Державне регулювання економічного потенціалу українських Карпат щодо розвитку туристичних та рекреаційних послуг / О. О. Ахмедова, В. А. Шведун // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – Вип. 1 (8). – С. 212–219. – (Серія "Державне управління").

7. Ахмедова О. О. Розвиток індустрії туризму як складова розбудови регіонів / О. А. Мельниченко, О. О. Ахмедова // Державна економічна політика регіонального розвитку: монографія за заг. ред. д-р держ. упр., проф. М. А. Латиніна. – Харків : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2017. – 420 с. – ISBN 978-966-390-132-9.

8. Домбровська С. Н. Державне регулювання туристичної галузі України : монографія / С. Н. Домбровська, О. М. Білотіл, А. Л. Помаза-Пономаренко. – Харків : НУЦЗУ, 2016. – 196 с.

9. Білотіл О. М. Формування стратегії розвитку державного управління в туристичній індустрії Причорноморського регіону України [Електронний ресурс] / О. М. Білотіл // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 3. – С. 65–70. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2015_3_13.

10. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів від 16 березня 2017 року № 168-р. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>.

Додаткова

11. Ахмедова О. О. Стратегічні пріоритети та механізми державного управління в туристичній індустрії України / О. О. Ахмедова, В. А. Шведун // Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 19 – 20 квітня 2018 року / за заг. ред. В. П. Садкового. – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – С. 163–165.

12. Хлопяк С. В. Державне регулювання туризму в Україні : автореф. дис. на здобуття канд. наук з держ. упр. спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / С. В. Хлопяк. – Київ, 2015. – 25 с.

13. Сущенко О. О. Особенности государственного регулирования занятости в отрасли туризма в Украине / О. О. Сущенко, Н. А. Дехтярь // Туризм и гостеприимство (Беларусь). – 2017. – № 2. – С. 20–32.

14. Akhmedova, O. Methodical Approaches to Planning of the State Policy of Sustainable Development of the Regions // O. Akhmedova, I. Khmyrov, S. Moroz // Past & Present. – 2018. – Issue 1 (2), Vol. 241. – P. 13–151.

15. Sushchenko O. The legislation framework of foreign trade activity in Ukraine (with the examples of the tourism industry) / O. Sushchenko, V. Yermachenko, N. Dekhtyar // Public Administration and Regional Development. – 2017. – Vol. XIII – No. 1. – P. 92–104.

Інформаційні ресурси

16. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму. – Режим доступу : <http://www.weforum.org>.

17. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації. – Режим доступу : <http://www.unwto.org>.

18. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

19. Офіційний сайт Євростату. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

20. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

21. Офіційний сайт Світової ради з подорожей та туризму. – Режим доступу : <http://www.wttc.org>.

22. Сторінка курсу "Державне управління туристичною діяльністю" на платформі Moodle (персональна навчальна система) : веб-сайт. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5653>.

Зміст

Вступ.....	3
1. Перелік тем практичних занять	5
2. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань.....	7
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади державного управління туристичною діяльністю в Україні	7
Тема 1. Сутність та принципи державного управління в Україні	7
Тема 2. Державна туристична політика України.....	10
Тема 3. Механізм державного управління туристичною діяльністю	15
Тема 4. Державні та регіональні програми розвитку туризму.....	16
Тема 5. Державна підтримка розвитку внутрішнього та в'їзного туризму в Україні	19
Змістовий модуль 2. Нормативно-правове забезпечення управління туристичною діяльністю.....	22
Тема 6. Правові основи створення та припинення діяльності туристичних підприємств	22
Тема 7. Правові засади ліцензування, стандартизації та сертифікації туристичної діяльності	25
Тема 8. Організаційно-правові передумови інтеграційних процесів у туризмі	28
Тема 9. Державно-приватне партнерство в туризмі	32
Тема 10. Зарубіжний досвід правового забезпечення державного управління туристичною діяльністю	35
Рекомендована література.....	36
Основна	36
Додаткова	37
Інформаційні ресурси	38

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності
242 "Туризм"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Ахмедова** Олена Олегівна
Сущенко Олена Анатоліївна

Відповідальний за видання *О. А. Сущенко*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 195 ЕВ. Обсяг 40 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*